НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА „ИЗБИРАМ ДА СЛЕДВАМ В БЪЛГАРИЯ“

1. НЕОБХОДИМОСТ ОТ ПРОГРАМАТА

През последните години в България се открояват много талантливи ученици, особено в точните науки като математика, информатика, физика, химия, биология, астрономия и др., които редовно участват и печелят медали от международни олимпиади и състезания. След завършване на средното си образование много от тези младежи продължават обучението си в чуждестранни висши училища, привлечени от модерни и гъвкави програми, възможност за студентски субсидии и добра реализация.

България следва да има своя политика и национална програма, която да предоставя добри условия и стимули, така че младите ни умове да остават и да развиват своя потенциал у дома. Социално-икономическият контекст се обуславя от това, че въпреки данните за прираст на дела на висшистите над 25 г. за последните 50 години (от 5% през 1975 г. на 10% през 2020 г.), спадът на населението с над 2 милиона (близо 9 милиона през 1988 г. на близо 7 милиона през 2020 г.)[1] е значителен. Това се свързва не само с демографската криза, но и с икономическата емиграция, вкл. феномена „изтичане на мозъци“. България изпитва затруднения да задържи родните ученици за по-високите нива на образование: 11% от тях търсят придобиване на висше образование в чужбина в сравнение със средното за ОИСР ниво от 2%[2].

Програмата е насочена към насърчаване и подкрепа на талантливи български ученици и новоприети в първи курс студенти, които са участвали и спечелили медали в международни олимпиади. Целта е да се поощрят тези млади хора да предпочетат да придобият висше образование в България, като им се предоставят възможности за безплатно обучение и финансово стимулиране чрез месечни стипендии. Програмата осигурява достъп на тези таланти до българските висши училища без заплащане на семестриални такси и предоставя месечна стипендия за месеците на обучение в размер на една минимална работна заплата за съответната година, но не повече от 665 евро.

[1] https://www.indexmundi.com/

[2] OECD (2025), Education and Skills in Bulgaria, Reviews of National Policies for Education, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/ac0229da-en.

ПРОЕКТ

„Избирам да следвам в България“ предполага и изпълнение на част от целите и мерките за подобряване на качеството на образованието, което е и един от приоритетите в Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030) и Стратегията за развитие на висшето образование в Република България (2021 – 2030). Сред тях са насърчаване и прилагане на мерки за осигуряване на проходимост между средното и висшето образование, насърчаване развиването на компетентности и таланти, въвеждане на образователни иновации, дигитална трансформация и устойчиво развитие, реализация в професиите на бъдещето и други.

Програмата следва да се разглежда като стратегическа инвестиция за привличане на подготвени млади таланти в българските висши училища и принос за икономическия растеж, иновационната екосистема и международния престиж на България в дългосрочен план.

2. ЦЕЛИ НА ПРОГРАМАТА

Националната програма е разработена в съответствие с Цел 3. на Стратегията за развитие на висшето образование в Република България (2021 – 2030), а именно: Изграждане на устойчива и ефективна връзка между висшите училища и пазара на труда и постигане на динамично съответствие между търсенето и предлагането на специалисти с висше образование в STEM областите (наука, технологии, инженерство и математика).

2.1. Обща цел на програмата:

Националната програма „Избирам да следвам в България” цели насърчаването на талантливи български младежи, завоювали медали от международни олимпиади, да продължат образованието си във висши училища в България.

2.2. Конкретни (специфични) цели:

- **Мотивиране на талантливи ученици и студенти за продължаване на образованието им в България.** Чрез предоставяне на безплатно висше образование и стипендии ще се стимулира тяхното задържане в страната. Програмата цели да насърчи техния потенциал и да ги подкрепи да реализират мечтите си в родината.
- **Повишаване на качеството на образованието и международния имидж на българските висши училища.** Талантливите студенти ще могат да се обучават в български висши училища и да допринасят за развитието на науката и иновациите в

ПРОЕКТ

България, повишаване качеството на образованието и развитието на технологиите, което от своя страна ще доведе и до повишаване стандарта на живот в страната и до увеличаване на икономическия растеж.

- **Подкрепа на бъдещи изследователи и специалисти.** Чрез подкрепата на младите таланти ще се увеличи потенциалът на България в научни и технологични области, изследователски и експериментални постижения.

3. ОБХВАТ НА ПРОГРАМАТА

Програмата обхваща следните целеви групи:

- **Лауреати (ученици и студенти) в международни олимпиади, класирани на първо, второ и трето място** (завоювали златни, сребърни или бронзови медали) по математика, информатика, физика, химия, биология, астрономия, лингвистика, география/науки за земята и изкуствен интелект, които са:
  - **Ученици**: Млади таланти, които кандидатстват за обучение във висше училище, могат да получат стипендия и да бъдат освободени от такси в образователно-квалификационна степен „бакалавър“ по специалности от професионални направления, включени в области на висше образование 4. „Природни науки, математика и информатика” и 5. „Технически науки”.
  - **Студенти**: Всеки български студент, приет в редовна форма на обучение в образователно-квалификационна степен „бакалавър“ по специалности от професионални направления, включени в области на висше образование 4. „Природни науки, математика и информатика” и 5. „Технически науки”.

Териториален обхват:

Програмата се реализира на територията на Република България – за акредитирани държавни висши училища.

4. ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ

Чрез изпълнението на националната програма се постигат следните резултати:

- **Задържане на младите таланти**: Програмата ще мотивира талантливите млади хора да продължат обучението си в България, което ще помогне за предотвратяване на техния отлив към чужбина.

ПРОЕКТ

- **Повишаване на конкурентоспособността на България**: Чрез подкрепа на най-добрите ученици и студенти ще се увеличи научният и технологичният потенциал на страната.
- **Принос за усъвършенстване на научноизследователската и развойна дейност в България.** Подготовка на висококвалифицирани специалисти, които ще бъдат от полза за научноизследователската и развойната дейност в помощ на пазара на труда.
- **Международно признание**: България ще се утвърди като страна, която цени и инвестира в таланта на своите млади хора, което ще бъде възприето положително в международен план.
- **Изграждане на връзка между висшите училища и пазара на труда** и постигане на съответствие между търсенето и предлагането на специалисти с висше образование в STEM областите (наука, технологии, инженерство и математика).

5. ДЕЙНОСТИ

5.1. Сформиране на Комисия, включваща представители на МОН, на висшите училища, на Националния STEM център и на Националното представителство на студентските съвети в България (НПСС), както и на организации като: Сдружението на олимпийските отбори по природни науки, Фондация „Еврика“ и др., със следните функции:

- Разработване на процедура по кандидатстване;
- Подбор на участниците в Програмата;
- Одобряване на кандидатурите;
- Ежегоден преглед на академичните постижения на участниците.

5.2. Поемане на таксите за обучение на лауреатите от международни олимпиади от бюджета на Програмата.

5.3. Предоставяне на стипендии на лауреатите от международни олимпиади (в размер на една минимална работна заплата за съответната година, но не повече от 665 евро на месец), платими чрез висшите училища, обучаващи лауреатите, за месеците на обучение.

5.4. Насърчаване създаването на алумни клуб на стипендианти на Програмата чрез висшите училища, Националното представителство на студентските съвети (НПСС) и/или Националния STEM център, който да подпомага активности и инициативи на стипендиантите и да поддържа връзката помежду им.

ПРОЕКТ

5.5. Популяризиране на националната програма „Избирам да следвам в България“ чрез организиране на събития, инициативни и рекламни кампании, свързани с публичността.

6. СРОК НА ИЗПЪЛНЕНИЕ

Програмата се изпълнява за срок от 60 месеца.

7. БЕНЕФИЦИЕРИ

Допустимите бенефициери за кандидатстване по националната програма са:

- държавните висши училища в Република България, акредитирани по реда на Закона за висшето образование, чрез които се изплащат стипендиите на участниците в програмата;
- МОН в качеството си на институция, популяризираща националната програма.

8. КРИТЕРИИ ЗА УЧАСТИЕ И МЕХАНИЗЪМ НА ИЗПЪЛНЕНИЕ

8.1. Условия за прием:

За да бъдат приети във висши училища в Р България (редовна форма, ОКС „бакалавър” в специалности от професионални направления в области на висше образование 4. „Природни науки, математика и информатика“ и 5. „Технически науки“) без приемен изпит и да бъдат поети таксите за обучение, младите таланти би следвало да са завоювали златен, сребърен или бронзов медал през годината, предшестваща кандидатстването (за ученици, кандидат-студенти) или в предходната година (за действащи студенти в първи курс).

Кандидат-студентите, притежаващи диплома за средно образование, които в последната година на обучението си във втори гимназиален етап са станали лауреати на международни олимпиади, могат да се обучават на български език в желаната от тях специалност, съответстваща на предмета на олимпиадата.

8.2. Условия за получаване на стипендия:

С правото на освобождаване от такса и получаване на десет месечни стипендии годишно за периода на действие на Програмата ще се ползват студентите, които се обучават:

- в редовна форма на обучение;

ПРОЕКТ

- имат среден успех за всяка академичната година равен или по-висок от Много добър (4,50);
- не са прекъсвали обучението си и не са променяли формата си на обучение в задочна или дистанционна.

8.3. Подаване на заявления:

- След приемането на Програмата МОН информира средните и висшите училища за възможностите за кандидатстване на лауреатите от международни олимпиади по математика, информатика, физика, химия, биология, астрономия, лингвистика, география/науки за земята и изкуствен интелект. С уведомителното писмо МОН отправя покана до държавните висши училища в Р България за участие в националната програма.
- Заявките за участие се подават към МОН чрез висшите училища.
- Висшите училища, които обучават студенти в специалности, включени в гореописаните области на висше образование, при заявен интерес подписват споразумение за партньорство с МОН, с което се задължават да подават своевременно информация за заявките за участие на лауреатите от международни олимпиади в желаните от тях специалности.
- Сформираната по националната програма комисия разглежда подадените от висшите училища заявки и класира кандидатите по предварително приети критерии.
- След класирането на кандидатите МОН превежда средствата на висшите училища.
- Всяко висше училище бенефициер се задължава своевременно да предоставя на студентите десетмесечни стипендии годишно за периода на обучението им в рамките на действие на националната програма.
- Финансирането за всеки следващ етап на Програмата се предоставя след одобрение от комисията на междинния и годишния финансов отчет.
- МОН може да поставя допълнителни изисквания към дейностите и резултатите, както и към изпълнението на Програмата.
- Насоките за кандидатстване, както и списъкът с признаваните международни олимпиади, могат да се актуализират ежегодно. Текущият подбор и контрол се осъществява от Комисията. Броят на стипендиите за година зависи от бюджета на програмата.

ПРОЕКТ

9. ОБЩ БЮДЖЕТ НА ПРОГРАМАТА

Финансирането е в общ размер на 3 600 000 евро, разпределено по години, както следва:

Година	**Бюджет в евро**
2026	280 800
2027	555 300
2028	829 800
2029	1 104 300
2030	829 800
Общо	**3 600 000**

Финансовото разпределение за всяка година съответства на броя на участниците, разделени в кохорти. Неизразходваните средства за дадена година автоматично се прехвърлят за следващата година. Допуска се прехвърляне на средства между отделни пера в рамките на календарната година.

10. КООРДИНАЦИЯ, МОНИТОРИНГ И КОНТРОЛ

10.1. Координация на програмата:

- Програмата се координира от дирекция „Висше образование“ на Министерството на образованието и науката.

10.2. Мониторинг, контрол и отчетност:

- Мониторингът върху изпълнението на Програмата е с цел постигане на максимално въздействие на резултатите и се осъществява чрез:
  - междинен отчет (съдържателен и финансов);
  - годишен отчет (съдържателен и финансов);
  - документална и/или техническа проверка на място от представители на Комисията.

ПРОЕКТ

- При незадоволителни резултати или забавяне в изпълнението на дейностите по Програмата Комисията може да препоръча намаляване или спиране на финансирането на Програмата.

11. ДЕМАРКАЦИЯ

Дейностите и средствата по Националната програма „Избирам да следвам в България" не могат да дублират дейности и средства с еднакво предназначение по други национални програми за развитие на образованието, друго национално финансиране, фондовете на Европейския съюз, както и други донорски програми, което се декларира от съответния бенефициер при подаване на заявката за финансиране.

Декларацията е задължителна и следва да съдържа следния текст: „Декларирам, че дейностите по Националната програма „Избирам да следвам в България", не са финансирани по друг проект, програма или каквато и да е друга финансова схема или процедура от националния бюджет, бюджета на Общността или друга донорска програма".

ПРОЕКТ